

ԼՆՆ ԷԶՇԳ

Ս. ՀՕՐՆ ՅՈՎԱՆԻՍԻ ԳԱՌՆԵՑՈՅ ԱՍՍՅԵԱԼ

ԽՐԱՏ ԿՐՕՆԱԻՈՐԱՑ

Ամենանուստ ծառայակիցս ձերի Քրիստոս Յիսուս՝ Յովհաննէս Գառնեցի, գրեմ գիր առ գրեալսդ ի գիրն կենդանի, և մանաւանդ քեզ որ քնթեոնուող գրան գրոյս այսորիկ։ Եւ քանի լուար յԱռաքելոյն Յակոբայ որ ասէ. «Եթէ ամենայն ոք որ զիսէ զբարին և ոչ առնէ մեղք են նմա»։ Եւ զինչ է բարին. բարի է զբարին խորհել, և զբարին խօսել, և զբարին վաստակել և տալ տառապելոց։ Բարի է զողալ ի դառն դատաստանէն, և երկնչել յանհերիխ տանջանոցն, և փափագել անանց փառացն, և անվասնան վախելլութեանցն։ Բարի է ըզցայդ և զցերեկ զգեղելի ի դրունս ողորմութեան Աստուծոյ և հանապաղ հոգալ վասն համօրէն առնելին, և ջիւր արտօսր իջուցանել ի վերայ ծնօտիցն յաղագս աւնաչառ հարցափորձին, և որ ոք անփոյթ առնէ զայսմանէ մեղք են նմա։

Մեղք են նմա եթէ որ ոք լինի հպարտ և ամբարտաւան և ամբարիշտ։ Մեղք են նմա որ ոք յուրով ուտէ և յորդ ըմպէ և ի տուէ ննջէ։ Մեղք են նմա որ ոք լինի յոյլ և թոյլ և ծոյլ և լոյծ և մեղկ, վաւաշտ և չաւալ։ Մեղք է յորանջելն և ձգտիլն և անձաբն հեշտանալ։ Մեղք է յարատ հայելն և չարակնին և զչարն մտածել։ Մեղք է զողանալն և երգուիլն և աւելի անուռն զնեին մօրոսական։ Մեղք է բանարկուութիւն և անշահ զրուցն և զմարմինն պարարելն։ Մեղք է մատնութիւն և եղբայրատեցութիւն և խռով ննջելն։ Մեղք է յոսպանելն և ննեղ խօսելն և չար կամելն։ Մեղք է չերթալ առ հիւանդն և անտես առնել զտկարսն և չբառնալ զկարի կարօտելոցն։ Մեղք է բարկ ծիծաղելն և կատակ առնելն և զատարկաբանելն։ Մեղք է զիմադարձութիւն և անհնազանդութիւն և կամապաշտութիւն։ Մեղք է հաց ցաւոց

ուտելն և զայլոց մեղք հոգալն և զմեռեալն բամբասել։ Մեղք է մոռացկութիւն և զգործս որդոց մարդկան խօսելն և ինքն իրաւ լինելն։ Մեղք է զայլոց փակեալ բանալ և զօտարաց պահեալն առնուլ և զեկեղեցոյ իրքն ընդ վայր վառնել։ Մեղք է զգործեցեալ մեղքն կրկնակի գործել և ըզգործեալն չխոստովանել և զայլոց մեղք հրապարակել։ Մեղք է զքահանայն անգործեալ և զայլ կարգաւոր, զկրօնաւոր կամ զհաւատաւոր անարգել, և կամ զմի ոք ի փոքրիկանց արհամարհել։ Մեղք է անաղօթք կենալն և անզեղջ մնալն և յարտասուաց խօսանիլն։ Մեղք է անէծք և նշովս արձակել վայրապար և հարկանել զմարդ կամ զանասուն և անգորով և անգութ լինել։ Մեղք է զմահուն օրն մոռանալ և անպաշար երթալ զերկայն ուղին և անպատու լինել ի բարի արդասեանցն։

Մուտք մեղաց բազմադիմի են ի մեղքն որ երեւելիք են և են որ աներեւոյթք։ Քանզի իշխանս աշխարհիս այսորիկ հանապաղ պատերազմի ընդ բնութիւնս մեր։ Գի հին է վիշապն և բազմահնար։ Արդ զգոյշ լիւր և զգաստ, սուրբ և արդար, արթուն և զուարթուն, զի մի խորամանկեալ չարին ի ներքս մտցէ ընդ միտսդ կամ ընդ զգայութիւնսդ և յափշտակեցցէ զառաքելութեան գանձն և զու պարտաւոր գտանիլ ի դառն դատաստանին։ Գի հեղգացար և ոչ պահեցեր հսկմամբ գտունն գանձի առաքելութեան։

Արդ աշուհետե արիացիր պահել զամուրս զմտացդ և զգայութեանցդ, զի մի տուն զանիլն անկանիցի միծ կործանմար յաղագս անփութութեան քու։ Այլ եթէ հարցանել կամիս թէ ընդէ՞ր Աստուած թոյլ տայ սատանայի զայս այսպէս գործել։ Գիտացիր, սիրելի, զի Աստուած զհրեշտակ

և զմարդն անձնիշխանի արար և եթող զմեզ ի խնամք անձնիշխանութեան: Եթէ կամիմք զբարին գործեմք և ժառանգեմք զանուշ խոստումն անանց փառացն, ապա եթէ կամօք մերովք զչարն գործեմք, վրիպիմք ի յանանց փառացն և ժառանգեմք զլու աւշացն և զկրճտել ատամանցն: Եւ եթէ կամիմք կամօքն մերովք զԱստուած ի գութ ի յողորմ ամենք ի վերայ մեր և լինիմք Աստուծոյ կամացն գործակից, որպէս ինքն մարգասէրն Աստուած մարգարէիւն ասաց. «Ոչ կամիմ զմահ մեղաւորին»:

Բանդի տնկեալ է ի բնութիւնս մեր նախանձել և ցանկալ: Սիրելի զբարին բարի է, և ատել զչարն, և այն բարի է. իսկ սիրելի զչարն, չար է. և ատել զբարին, և այն չար է. Թմիննոյն է սիրելութիւն և ատելութիւն: Նախանձել ընդ բարին բարի է, և նախանձել ընդ չարն չար է. և նախանձն մի է և նոյն: Իսկ ցանկալ բարոյն բարի է, և ցանկալ չարին չար է, և ցանկութիւն մի է և նոյն:

Արդ ո՞վ պատուական եղբայր, զօրացիր և քաջ լիեր, և զերեսդնակ անձնիշխան կամաց պիղի կալ, զի մի գլորիցիս յաջ կամ յանհակ անձնիշխան կամօք: Մի՛ մերձենար, մի՛ ճաշակեր, մի՛ հուպ լինիցիս ամենայն ապականացու իրաց:

Բայց ամենայն առաքինութեան առաջք և հիմն զխոնարհութիւն արայ, և խարխիս զիր զէրէ, և սիրել զոյսն, և աշտարակ հօգ զհաւատն, և աւարտ ամենայն բարեաց զողորմածութիւն, առանց որոյ ո՛չ ոք կարէ տեսնել զՏէրն:

Բայց մի սովորեցնես ննջել ցերեկով, զի մի՛ մալլ և մառախուղ գայցն ի վերայ մտաց աչացի: Եւ ամբարտաւան հոգի մի՛ ստանար, զի եթէ զամենայն գործս քո ի բարին կատարեցնես տքնութեամբ և արատասուօք, և եթէ բուն իսկ ի գլուխ և ի գագաթ առաքինութեան հլանիցես, և խոնարհութիւն ոչ ունիցիս, ոչ ինչ օգտիցիս, և միտա արտաքոյ գրանն տուգաստիւն ընդ յիմար կուսանան, որ ոչ արարին զողորմութիւն: Եւ այնպէս է որպէս թէ ոք ի ծակ կարաս ջուր արկանէ որ ոչ առնու գտեղի: Նայ և Տէրն իսկ մարգարէիւն ասաց. եթէ ես յո՞հ հանգեաց, եթէ ոչ ի հեզս և ի խոնարհս և յայնոսիկ որ գողան ի բանից իմաց: Եւ ինքն Յիսուս որ յանհաս բարձրու

թենէն խոնարհեցաւ, նայ որ առնէր և ուսուցանէր, զայո ասաց. եթէ յինէն ուսարուք, զի հեղ եմ և խոնարհ սրտիւ: Եւ յորժամ ասաց Տէրն թէ ես և Հայր առ նա եկեսցուք և օթեմանս առ նմայ արացցուք. ընդէ՞ր ոչ ասաց թէ ես և Հայր և Հոգին եկեսցուք. վասնից խոնարհն զգեցեալ է զՀոգին Սուրբ: Եւ ահայ խոնարհութեամբն հողեղէն մարդն օթեման լինի Սրբոյ Երրորդութեան:

Այլ եթէ վասն աղօթից հարցանել կա՞միս, ոչ գոյ չափ և սահման աղօթից, որպէս և Դաւիթ ասէր. Օրհնեցից զՏէր յամենայն ժամ, և այլ եթէ յառաջագոյն տեսանիլ զՏէր առաջի իմ յամենայն ժամ. և այլ եթէ ես առ Աստուած կարգայի և Տէր լուաւ ինձ. և այլ եթէ եւթն անգամ յաւուրն օրհնեցից զքեզ վասն իրաւանց և: Բայց եւթն յայտ առնէ զանչափութիւն, որպէս և Տէր մեր ասաց ցՊետրոս վասն յանցման եղբօրն. ո՛չ ասեմ եւթն, այլ եւթանասնեկին եւթն թողցես. զի թէպէտ եւ է համարք եւթնասնեկին, չօրեք հարիւր և իննսուն, այլ այդ զանչափութիւն յայտ առնէ: Եւ այս աշտիման զանիվեր սկսեալացն է զառաքինութեանցն զհանդէս:

Բայց դու սիրելի, ընդ իշխանութեամբ ես և ի ներքոյ հարկաց հարց. և մանաւանդ մարմնովք զանդաղկոտ, զայս միայն արայ, որ ոչ մոռանաս զնիշ աղօթիցն. այլ սակաւ ասուա կատարեցնես զօգտակարն ըստ կարի քուս:

Յորժամ արձակին ի գիշերային ժամէն, դու գնայ մուտ ի սենեակն քո և կանգնեալ կանգուն ընդ արեւելս, եւթն անգամ ծնուր կրկնելով ասայ զայս մէկիկ սաղմոսարան, եթն անգամ. եթէ ես զքեզ աղայեմ Տէր ընդ առաւօտու լուիցես ձայնի իմում. զտունդ բոլոր ասայ. և ապայ ասայ փառք Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ. և ապա սասյ Օրհնութիւն և փառք Հօր և Որդւոյ: Եւ ապայ ասայ կանոն իմ կամ այլ աւելի. զօր կամիս, և ի վերջ կանոնին ասայ զաղցացան արեւագալին քարոզն և զիւր աղօթքն, և ապա զՀայր մեր:

Իսկ ի մէջօրէին ժամուն Տէրն մեր կայր բեւեռեալ ի խաչին, և յայսմ ժամու խաւարեցաւ արեգակն, արի և կաց կանգուն, վեշտասան ծնւնր կրկնելի ասայ զայս վեշ-

սասան սաղմոսատունքս, եթէ ո՛ր քնակեալն է յօղնութիւն բար., և ապա փառք, և ապա և ես խաղաղութեան, Օրհնութիւն և., զոր կանոն կամիս ասայ, և ի վերջն ասայ, Արթնւն մտօք և զիւր աղօթքն, Զգեցոյ մեզ Տէր Աստուած, և ապա զՀայր մեր որ յերկինս:

Իսկ ի յիններորդ ժամուն, վասն զի յայսմ ժամու Տէրն մեր արբ զլեզլին և զքցախն, և ուժգին գոջամբ ասաց գէլի լին, արի կաց ի վերայ ոտից քոց, և վեց անգամ ծունր կրկնեա, ասելով զայս վեց սաղմոսատունքս, եթէ ի խորոց կարգացի, և ապա փառք. և ես խաղա., օրհնութիւն և փառք. ապա սկսիր կանոն զոր կամիս, և ի վերջ կանոնին վկարս օրտիւն, և ապա աղօթք զՏէր զօրութեանցն, և Հայր մեր որ յերկինս:

Իսկ յերկոյնին ժամուն, վասն զի յայսմ ժամու իջաւ Տէրն մեր ի գերեզմանն, և իրցս անգամ ծունր կրկնեա և երկցս անգամ ասայ զայս սաղմոսատունքս միայն: Ես առ Աստուած կարդացի, և ապա փառք, եւ եւս խաղաղութեան: Օրհնութիւն և փառք. զոր կանոն կամիս ասայ, եւ ի վերջ կանոնին քարոզ Գոնացարուք զՏեառնէ, աղօթք Տէր բարերար, և Հայր մեր:

Իսկ զկնի եկեղեցին զրոշմեա մատամբ զնշան խաչին Քրիստոսի, ընդգէմ արեւելից և արեւմտից, հրախոյ և հարաւոյ, ընդ երկին և ընդ երկիր, և զդէմս երեսաց քոց, և զանկողինսն, և ապա երկցս անգամ ծունր կրկնեացս ասելով զայս սաղմոսատունքս միայն, եթէ խաղաղութեամբ յայսմ և ի սոյն ննջեացուն և զարթ., դու ես պաշտպան իմ Տէր և ի ձեռն քո. Ահայ Աստուած օգնական իմ և Տէր ընդոնելի. և ապա ի գետնախշտի անկողին ընկողմաւ դարձայ զգէմսդ ընդ յարեւելից և ննջեա գոհութեամբ:

Իսկ յորժամ զառաջինն զարթնուս ի քնոյն, դուն արի կաց ի վերայ ոտից քոց, և երկցս անգամ ծունր կրկնեա և զայս երկս սաղմոսատունքս միայն ասայ. եթէ ես ննջեցի և ի քուն եղէ. Աստուած յազնել ինձ նայեաց և Տէր յն., ի մէջ գիւշերի յառնէի խոստովան լինել առ Տէր. և ապա փառք Հօր. և ես խաղաղութեան. օրհնութիւն և փառք Հօր և Որդւոյ. և ապա սկսիր և ասայ զկանոն զոր կամիս

և ի վերջ կանոնին զիւր քարոզն և զգիւշերոյն աղօթքն ասայ և ապա զՀայր մեր:

Իսկ յորժամ հարկանին զհասարակաց ժամն, դու սխափեալ երգեա և փութով յառաջացեալ մուտ ի դահլիճ և երկցս անգամ ծունր կրկնելով զրոշմեա զգէմսդ ի նշան խաչին և ապա մտեալ ի դասն կանգնեա ի տեղին քո և ուշադրեալ ունկն կալ սաղմոսիցն, և ընթերցմանն և պաշտմանն, և մի սովորիւր նստիլ ի ժամատեղին կամ զրուցել:

Արդ ով պատուական եղբայր, տես և իմացիր խորին մտօքդ, զի ոչ եթէ քաջութիւն արծիւն երկու թեւօքն միայն լոկ բարձրանայ այլ ունի փետուրս մանր և մեծ, և ամենայն զօրութեամբս սրեալ ունայ ի բարձունս: Սոյնպէս և դու ոչ եթէ աղօթիւք միայն պարտիս հաճոյանալ Աստուծոյ, այլ խոնարհութեամբ և ողորմածութեամբ, հեղութեամբ և հանդարտութեամբ, ժառկութեամբ և համբարութեամբ բազմաւ: Զի ոչ է պարտ դատել զեղբայրն մտօք քոմ յայտնի: Պարտ է քեզ ամենեցուն հող և մոխիր լինել փոքուն և մեծի:

Մի՛ լինիր բազմալոյց և բամբասաւէր. մի՛ արասցես բանասարկութիւն և աղմուկ բարութիւն. մի՛ ասեր կամ լսել զուսմիք. մի՛ լինիր ինքնիրաւ և զահագլուխ. մի՛ ամենեւեկն զմեռած մարդ բամբասեցես. մի՛ մաշիր ի ցաւս ցանկութեան և ի վրիպանս պոռնկական խորհրդոց. մի՛ նստիցիս ի հրապարակ, զի աղբիւր է մեղաց և շատք վնասի շատխօսութեամբ: Մի՛ ստանաք քեզ մայրագիրս, քոյրագիրս և եւ խոստովանադարկուես: Մի՛ պոռնց ընկերի օթեմանս կալցիս ի տունս աշխարհականաց: Մի՛ սիրեցես ոսկի և արծաթ, այլ ուսիր լինել անինչ և անստացունած: Մի՛ լինիր զիմադարձ և հակառակող զի մի՛ ատեցիս յԱստուծոյ և ի մարդկանէ: Մի՛ անցցէ զքեւ ժամանակ աղօթիցն քոց, զի մի՛ անկանիցիս ի ծուլութիւն: Մի՛ լինիր բարկացող և զայրացիտ և ցտուեցեալ, զի բարկութիւն մարդոյ զարգարութիւն Աստուծոյ ոչ զորձէ: Մի՛ պարայրեր զաշտք ի տեսութիւն կանանց ի դիմաց, զի մի՛ արմատացի ի միտսդ ցնորք ցանկական: Մի՛ լինիր փոխատու աշխարհականաց, կամ սիրել զաշխարհ, և զվաշխառ, և զտոկոս

սիս: Մի՛ վրպարտեր զոք և կամ յանդիմաներ հրապարակաւ, զի մի՛ կարի խոցեալ խայթեցես զնա: Մի՛ ընկենուր առաջի եղբօրն խօս կամ խնդիր կամ թուք: Ժամարարն ոչ է պարտ յանուոր տեղով թուք ընկենուլ կամ ձեռն լուսնալ: Զի ոչ է պարտ բարկ ծիծաղել կամ բարձրաբարառ գրուցել. պարտ է հանապազ գիրք կարգալ առանին աղանձինն:

Այլ դու սիրելի, զեղբօրն կարին կատարեա, կարելով, կարկատելով, կոխելով զչուխայն. նա և զայլ տկարութիւնսն բռնալով: Արքանեկեա ամենեցուն լըվտուութեամբ, ի հիւանդսն և ի տկարսն, ի կաղսն և ի կոյրսն. ի խեղսն և ի խըխայթեալսն հանապազ երթեւեկեա. զի Քրիստոս ի սնարսն Թացա բազմեալ կայ: Եւ թէ քեզ հասանէ հիւանդութիւն, դու գոհութեամբ ընկալ: Եւ յորժամ զաղքատն կամ զայլ կարեցուոր տեսնես դու մի՛ զգէմադ դարձուցաներ ի նմանէ, զի զհետ նորա է Քրիստոս:

Զհիւսն հարց բանիւ բերանոյդ, ընդ օտարսն զրուցեա ընտանեաւ. զսգաւորսն միտիմարեա յուսադրելով. զնեղեալսն ըսփոփեա սիրով. զուարթ երեսցիր երեսօք ամենայն մարդոյ: Զծիրսն մի՛ պատուաւ սեցես, զմանկազոյնսն մի՛ Գրիմարհեսցես: Բայց ի միսն և ի գինիսն մի՛ յաճախեր. զի միսն զմիսն յարուցանէ, և գինին զմիտքն ափեցուցանէ:

Ամենայն իրաց ժամ և կշիռ և չափ կայ. յորժամ խօսել կամիցիս յառաջ խորհեայ և ապա խօսիր. քանզի լեզվաւ իբրեւ զճուր ըմպեմք զանցանա: Եւ վասն այսր իրաց մարգարէն ասաց. եթէ 'ասացի թէ պահեցիք զճանապարհս իմ, զի մի՛ մեղայց լեզուաւ իմով: Բայց որչափ հնար կայ դու գործաւոր մի՛ մտաներ, և դու զգործաւորսն մտօք մի՛ գտեսցես:

Զաղօթսն յորժամ առնիցես մի՛ քեզ միայնոյ արասցես, այլ ամենայն կենդանեաց, անբանից և բանաւորաց, կենդանեաց և մեռելոց, որ լեալ են, և սր կենսա, և սր լինելոցն են, մինչ և ի վաղջան աշխարհիս: Որ ոք զԱդամայ զանցումն և զայլ ամենայն յանցաւորաց զմեղքն իւր անձինն ոչ համարի, այնպիսոյն աղօթքն չէ ընդունելի: Յորժամ կամիցիս որ յաղօթսն արտառուք գայ, դու զքեզ քան

զամենայն մարդ մեղաւոր համարեա. և եթէ ախորժես որ քո աղօթքն եւանէ յիշատակաւ ասալի: Աստուծոյ, դու ամենեւին զմարդ մի՛ տրամեցուցաներ: Բայց արտնջողն և ցասկոտն հազիւ հասանէ ի զագաթն առաքինութեան: Ըշմարիտ առաքինութիւն այս է, որ զամենայն մարդ շահի ըստ իւրաքանչիւր պատուոյ:

Բայց զի՞ պիտոյ է մեզ տարբերիլ վասն խրատու, զի ահա յառաջագոյն լուար յառաքելոյն Յակովբայ որ ասաց. եթէ ամենայն ոք որ գիտէ զբարին և ոչ առնէ, մեղք են նմա. և ահա ով ոք է որ ոչ գիտէ զբարին. միայն այս է վասն այն որ կանք ու գիտեմք և ոչ առնեմք զկամա Տեառն:

Յաղաքս այսորի Տէրն ասաց յառակաւոր վարդապետութեան իւրոյ. եթէ ամենայն որ գիտէ զկամա Տեառն իւրոյ և ոչ արասցէ ըստ կամաց նորա, արբցէ գանձալուս:

Արդ ով պատուական եղբայր, արիացիր և արայ զբովանդակ բարին, զայն զոր ուսար ի մանկութենէ, զայն զոր լուար ի սուրբ հարցն, զայն զոր վկայէ քո միտքդ, զայն զոր ընթեռնուս հանապազորդ, զայն արայ և կատարեա, և Աստուած սիրոյ և խաղաղութեան եղիցի ընդ քեզ:

Սակաւ բանքդ յիշելիք են մեծամեծ պատուիրանաց Աստուծոյ, զի այսու յիշատակաւ կատարեցես զամենայն: Ողջ լիւր ի սէրն Աստուծոյ և ի համբերութիւն Յիսուսի յաւերժ:

Հրաւ. Ն. ԵՊՍ. ԾՈՎԱԿԱՆ

Ձեռ. ք. 1652

